

САНГА ОЛОХ

Х А Ы А Т

1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАНЧЫТААВЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААВЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 103 (6708).

1988 снл. Атырдах ийын 27 күн.

СУВУОТА

Сыаната
3 харчы

КҮН-ДЬЫЛ ЫГАР: ОТТООХУНГА, КЫСТЫККА БЭЛЭМНЭ—УДАРНАЙДЫК!

КЫРГАБА БАСТАКЫ

Кабээн оройуонунаагы «Синтэ» совхоз директор А. А. Софроновтан чуралчалар кайдах оттуулдарын туһунан ыйыппытыгар. «Мугудай» совхоз Чыаппаратаагы отделементын Н. П. Пестряков салайар уон киһилээх звенотун чорботон эппитэ. «Кинилэр курдук көһүүн үлэһиттэр чугайынан суохтар. Сарсыарда күн тахсыабыттан күн кинирэр дээрн үлэһиттэр. Оттообуттарын таһынан былырмын күһүн өссө нөдүлэ эрэ аһыгар алта да аһалаах дьэни оттообуттара. Ити ыраах

ЫРААХТАН СОНУННАР

Эрилик Эристини аатынан совхоз Холбоотооду отделементын Павел Павлович Пингийн салайааччылаах сүүрбө киһилээх звенота «Мастаах» совхоз Балагаччы отделементыгар сезон садаланыыттан оттуур. Звено икки ДТ, икки МТЗ трактордаах. Бу күнүгэ отчуттар 300-сн тахса тонна оту престаатылар. Кинилэр быһааныра—400 тонна. Оройуон тас өттүгэр ыраах үлэһиттэр звено тэрийдэллэбит сородуары чыстээхтик толорор иһин дьүкүүрдээхтик үлэһиттэр.

х х х

Кабээн оройуонугар, «Синтэ» совхоз территориятыгар Эрилик Эристини аатынан совхоз 4 звенота оттуур. Кинилэр сородуах быһытынан ба

рыта 1000 тонна оту бэлэмнээхтээх этилэр. Оттон билигин туругунан баара эрэ 180 тоннаны кэбистилэр. Отчуттар үлэһиттэр буолбатахтар, манна от үүнүүтэ олус мөлтөх, кэнники ардактартан ону аһан хөдүһа уутуйда. Маннын балаһыанньага салгы үлэһиттэр көдүүһэ суогунаан А. П. Сергеев (Хадаар), М. Е. Филиппов (Чакыр) оттуур звенолара Горнай оройуонугар көстүлэр. Манна кинилэр «Горнай» совхозна Тыһыһынай дьэни сиргэр үлэһиттэр садалаатылар. От үүнүүтэ куһағана суох.

М. КОРЯКИН.

КЫСТЫК БЭЛЭМИГЭР РЕЙДЭ ҮЛЭҢИГ, МАТЫРЫЙААЛ ТИИЙБЭТТЭР

Атырдах ийын 25 күнүгэр «Мугудай» совхоз отделементыгар сылдыан кыстык бэлэмни рейдэбэй биригээдэ бэрэбиэркэлээтэ. Кыстык ыган кээлэ. Балаһан ийын бастагы күнүттэн кыра сүөһүгэр хотону булуохтаахтар. Кормоцехтар үлэһиттэр, сайылыктан кыстыкка кырыһыт үүт түһүүтэ таһаарылыа суохтаах. Оттон биһиэхэ хайдаһый?

МАРАЛААНЫ

Уу Оустаах фермата 2 хотонноох. Манна «Агропромтехсервис» предприятиеһыттан шифергээхтэр А. Т. Бурдуков адыс киһилээх биригээдэтэ үлэһиттэр. Үлэ-хамнас көстөрүнэн, сэмэй соҕус, 1973 сыллаахха үлэһит кинирбит хотонун долбоорунтарын уларытыылар уонна кыра бастах-остох үлэ барбыт. Уопсайынан, хотон туруга куһағана суох, кинигэр бэлэм буолсу. Оттон бу хотон аттыгар бы-

лырын мобилнай раздатчик сылдыар сирин ситэ онорбокко уонна кырыһыттан шифердээбэккэ эрэ кинирбит хотонноро кур бэйэтэ кубулуйбатах. Бетоннай үлэһиттэр гранит тиллээбэккэ тохтоон турар. Оттон шифер оторунан көстөрө биллибэт. Хотон сүүс манньык, эмиз итинчэ кырыһыт турурыгар суоттаммыт. Ону таһынан төрөтөр бөксөлаах. ТСН үлэһиттэр туруутаах, Кормоцех туруга үчүгэй. Ферманы кырыһыт кордох-

Ударнай үлэ рапорта

«Мындааайы» совхоз Соловьевтаагы отделементын 6 киһилээх толору механизированнай ыччат-комсомольской звенота хаан-уруу Ленинскэй комсомолбут 70 сылын көрсө оттоохунга ылыммыт кинирбитин—600 тонна бастык хаачыстыбалаах оту соҕотуопкалааһыны—атырдах ийын 24 күнүгэр ылбытын туһунан рапордыбыт.

Коллектив мантан хаалбыт көмгө ылбыт тэтиһин ыйытыбакка, өссө дьулуһан үлэһиттэргэ бөлөм,

Афанасий ПОПОВ,
звеньевой.

ОРОЙУОН БААҤЫНАЛАРЫГАР

«Мындааайы» совхоз Соловьевтаагы отделементыгар оройуон чемпион бурдук үүннэрээччитэ М. Д. Николаев звенота быһыл да үчүгэй үүнүүлээх бурдугу быһар. Кинилэр 230 гектары быстаран, 3500 центнер көмүс туорахтаагы хомуйдулар. Үүнүү гектартан ортохунан 15 центнергэ тэһнээтэ. Звено өссө 300 гектар үүнүүтүн быстыраада. Совхоз үрдүнэн барыта 4708 тонна күөх маасса сиһлэстэнээ. Мантан 3158 тонната Волугур отделементыгар, 1550 тонната Соловьев отделементыгар угулуннулар. Волугур отделементыгар балаһан ийын бастагы декадатынан хаппыһа хомуйуута садаланыа. Манна үүнүү үчүгэй, прогноз быһытынан, 180 тонна быһыллыа. Соловьев отделементыгар 30 тонна соломо кэбистиллэнээ.

х х х

Эрилик Эристини аатынан совхоз бурдук үүннэрээччилэр хомууру тэрээһиннээхтик садалаан түмүктэттилэр. Кинилэр быһыл олгом үүнүүнү хомуйдулар. Хас гектар ахсыттан 12 центнер бурдугу быстаран, 7000 центнери сарайга хаһаанылар. Бу күнүгэ саһарчы буспут ыраас бурдугу ыраастааһын үлэһит садаланыада, сизмэһэ анаан 200 тонна кондициятыгар тиэрдиһиттэн дьэһимнэн уурулуо. 150-чэ тонна бурдук бурдугу сыгыһыттар ылан базаларыгар тиэртилэр.

Совхозна Н. Н. Новгородов салайааччылаах хортуппуй үүннэрээччилэр боруобалыыр хастарынын атырдах ийын 25 күнүттэн садалаатылар. Хортуппуй соҕо бөдөһө суох эрээри, барыллаан ааһыһан, гектартан 70—80 центнери биэрһини. Хортуппуй хранилищетын үлэһиттэр Т. И. Марков, В. Г. Пестерев саһа үүнүүнү тутарга толору бэлэмнэр. Үлэһиттэр үтүө суобастаахтык үлэһэн 170 тонна кинирэр эргэ хранилищетын саргыһыттар.

А. МАКАРОВ.

хо, хаһааныннык сыһыан баара көстүбэт, уонтан тахса куул эбизэ аһаас хаһаан аһыгар сыһыаныммыа сытар. Быһыл олоххо кинирээхтээх сүөһүттэр олохтооһах саһа дьэһэлэрин көндөһө эрэ бүппүт. Дьэ, ити үөһэ этилэр үлэһиттэр барытын Бурдуков биригээдэтэ онорго дьэи суотаналлар. Бытаарыы көстөн турар, эһи дьэһаллар эрайыллаллар.

ЧЫАППАРА

Үс сүүс уон иһин бургунас кыстатыллыахтаах Алаас хотонно, Манна А. С. Башнев бизэ киһилээх биригээдэтэ үлэһиттэр, хаарчах туугута, долбоорук саһардыллыыта уонна да атын үлэһит кытыллыаллар. Биригээдэ от ийын бастагы күнүгэрттөн муоста маһын тыаһтан кырдаһыларан, Толуска «Сарданга» ферма хотонун саһалык муосталаабыттар, улахан үлэ бүппүт. Эремүһүнүттэр тоһо да эппиэтинээһини ойдоон турар үлэһиттэр, эһи күүһү бырахпатаахха, биһиги көрүүбүтүгэр кыстыкка кырыһыт кинирбэт кутталламмыттар. Ол курдун сэттэ уон метр уһуннаах теплотрасса уонна уу кутар иһит (25 т), маньы таһынан саһа смеситель, саһа телатини үлэһит кинирээхтээхтэр эбит. Смеситель иһэ бетоннаһахтаах, бэлэмнээбит аһыһыһын таһаарар хаһаас онгобуллуохтаах. Оттон телатини көрдүдөрө бүтэн турар. Олорго тутулуохтаах шифер да, цемент да суохтар. Кыстыкка бэлэм манна ыраһанньык баар.

ТОЛООН

Манна сүүс бизэ уон кырыһыт телатини бийыл үлэһит кинирээхтээдэ да итингэр система уонна ТСН ситэ онгобулла иликтэр. 1983 сыллаахха тутуллубут «Кусгун» ферма хотонун туруга үчүгэй, онно сүүс түөрү уон сүөһү кыстыада. Бу хотон үлэһит кинирээхтээтэн ноһуом түһэр сирэ табыллыбакка ТСН үлэһиттэр, Бу хотонго сүөһүгү уулаһыны уонна ыһыны механизациялааһын оборудооһинеларын өрөмүөннээһини, уларытыы наада буолбуттар. Саһа нормоцех туруга үчүгэй. Арай шкибэ алдыһытын саһардан биэрһи эрайыллар.

«Маяк» фермада сүүс отут сүөһү туурар хотонугар эһи өрөмүөн бара турар. Манна Н. Т. Баранков 5 киһилээх биригээдэтэ үлэһиттэр. Кинилэр 150 сүөһү туурар «Чалбах» хотонун бүтэрбиттэр. Муостатын сороһун саһардыыттар уонна кырыһыт туурар хаарчаһын түппүттэр. Билигин Лэбйиһэ иһин субан сүөһү хотонун өрөмүөннүүлэр.

Түмүктэни эттэххэ, фермаларга ордуун саһтехническай үлэһит кыһаарбат туруутаахтар. Бу үлэһит «Агропромтехсервис» предприятие суһаллык толорон, миһтэлэргэ балаһыанньаны көннөрүүгө көмөлөһөрө эрайыллар.

С. ЯКОВЛЕВ,
ОАПХ кылаабынай зоотехника.

П. АМАНАТОВ,
ОАПХ инженер-строитель.

П. КОЛОДЕЗНИКОВ,
хаһаат аналл. корр.

РАЙСОВЕТ ИСПОЛКОМУТАР

Самые высокие стартовые массовый быланы толорун тутугун уюуа иус изарал сорунтарын тустарынан Агропроблемы отделениетын уюуаиуонцаа Д. Н. Евразов информативта ыстилина.

Кассара харчы дээрхтэн булаана, огтлолцон урдунан малааха, туулан нээр. Ордун үчүгөлдик сибээс уезла, аароорт улаастилар. Ол эрээрн сон-хотлар итөнү өгөрүүгэ булааны 21 тый, солн, төлрөбүтүлэр. Райнотребсоюн урунуктан табаарар итэбэстэрин хатылаата. Колдур Ушун Кудалга ил-банын продавеца суох аатырын 11 муу үлээбөкк, эл. Үс мааныйаны иштөтөрхоттоа уолсана 32 муу сабан туруорууттан 30 тый, солн, дохуол кин-рера атахтөмө. Милдараайн биринстөнгөр быныл элбег табаары сорохоттааһын убуунун тардымын-ин, көдүмөнтө илдьылар табаардара йскалаан-төртөн мааныйаага атылаа тахсыылара, быгаарда. Өт-үүт көмбөштө илэнииньонн үүтүн өгөрүллар бородуу, таларынан молтөхтү, хаатчылар. Тийэ сыдынан атылааһын (бары сөлөхтөр общинцка илалтаах «Москва» массын илаахтарыл урдунэн) күүбүтөрүүнээр молтөтө «Москвичтар» анаады-нан үлээбөкк, үүтүн «такел» курдун тула-нылаллар. Отогу-данаары хаатчыны производ-ственнай управленнети өкө сорох көрүннээрүгэ бы-ланын толорбото.

Райсовет исполкома уйлаа ажиллэр нээгдэснэ туохадарга туһаанилаах тэрилтэлэр салааанчыла рын эбээшнэстийр нуунаардаах бйгаарыны ылын ил. Ол нурдук, холобур, бйылгы навидаахны «Мундарааны» биринстэнигэр кэлбт табзаары ол риходтаахыны бу дьыл сэтнныи 1 кунугэр дээр бугдээрго, эргинэ тэчналарын сага табзаардарынан хааччылан туран, сыл бастаки апарыгар табзаарылдыбыт 316 тый, солк хаалыныи ситийиннэрэргэ миноритетсюз салалтаны эбээшнэстэлэ.

Исполнителям слову далады каагачыны производ-
ственный управленнетыгар эконоический үдө туру-
гун уонна ону тупсарыы соруктарын тустарынан
управление директора С. Р. Евграфова отчуота
бүтүлүһүлүннэ.

Уравление 170 үлэнтээх, олон 155—рабочий, совхозтар-министертер 5-фалилалаах, Техника—3 трактор, 4 автомобиль. Сорох сыахтар аварийнай турунтаах динэлэрэ үлэниилэр. 1989 сылга үлэ-5-к минирэхтээх маас тутууга былааннаах быыылгы үдүн «Агропромстрой» МПМК аварэ-толорон олон

Коллективна хайилзэмнээгэ өнгөнү онгоруу нээсн-
ийн, биир ийнхэхэ тиксэринээ, эвсгит — сыйлаагэ-
таагар улаастыгнарда. Ол эрээр республика таһы-
мттан иш көрдөрүүгэ билигтн да 5 солн, 67 хар-
чыгн хамснх, Ордук улахан хаалхынн сыйнгтн
ийдарга мебель, атах татхынн уонс татхынн тигэр
сывхтар таһаардылар. Отгон хаһы өрөмүсүн,
олох-дахх предметтарн уларсн туһанын эгнн
курдук судургу өгөлөр торут да өгсхүлүбэттер.
Нэйилзэмнээгн хаачыгынн культуранн хаачыгн
бата үүнэн ишр көрдөөллүгэ эгнэттээбэттер, са-
каастары толоруу боддохторо уһатылаллар. Дын-
да суһал бозо сулуусхатн, сакаастары түргэниш
гочарата суох онгоруу эгнн курдук өгс прогрес-
сивнай көрүнгээр туһунмалыбатарын хэрхэтэ. Обо-
рудованнелар, сүрүнээгн, биир эр сменага үл-
чиллээр, сменанн үлээхтнн коэффициентн аһарн
намыһах. Кадрыгнн хаачыглынн бопуруода олорор
дынэ тийбэттэттэл толору быһаарыллар кыада
суох 16 үлээгир ийгн дывээгэ гочараттаах.

Предприятияда ханзайиinnaаһын сана усудуобу. Итыгар киирингэ былааннаах үдэ сабаллаа: үдэ-
лиир мизетэни аттестациялааһын, рабочайдар квал-
тификацияларын комиссияһын быһаарыы, үдэ оло-
румтуотун үрдэтэнигэ ис кыахтары көрдөөбүн, ко-
операция принциптары үдэ аһын төлөбүргэ. 1988
сыл, тохсунньу 1-сүтүн киирингэ бэлэмлээһин.

Исполком олоду-данады хааччылыгыга управленне материальной-технической базатын бодорготууга, өңө культураны үрдэтүүгә; өңө сака прогрессивнай поруннери кээтинге, халканынназын ме-ханизмын саклардыгыга управленне саллаатын абазанастар бейзаарыны ылына.

БИНИХЭ ЭППИРТИМЛЭР

Хаймт бу дьһаг-ог шийш 7 хуундара хүмүүртэр А. Мангров «Дуугаар—бу эппизитиэс» дини метатыһата бачхотоминтэ. Онко Соловьев азмс кызынастайх оскролатиһаары ууһ-сынһаадаг дөбдүр-сүгүр «Миндариһы» соовлоз сазалтата солтоох ни-мэну оһорбогун туһунаг сүрхүлүбүтэ. Онуоха ди-рөктөр В. П. Чидигинаров манһыг аһаһэттээтэ.

«Үдэ-сминь-аан» лавдырын үдэлтийнхэ оёуола администрацийнхэ халта дуогабар тусола. Ол кур-
дук икки квартираллах дьлэ тугуулан, оёуола үдэ-
литерийн күүхүнэн үдэз киллэриллэр туруктанна.
Өрөмүсгэ алаам 30 куб м деловой мас, 10 куб, м
халтанын, плетни уонча охуреу, помидор, укроп,
луи, снэмаларэ бериллибиттэрэ. Итин талынан оё-
уола герриторياتын тугуутугар 3 куб, м штатет-
ник матыриалаа бериллибитэ».

—Үлэ-хамнас мөлхөх, хийннй нэрхсэтэр үчүгэд түмүгтэр суохтар.—дигр, предпринимте былаанньнар отодолы ачаа-иняа М. В. Силин Төдөгтөн-обүттөн аһытгаха, үл-фа-хамнасын ирриттескөй-дигр, сыһынньаһар үлэнтү буолуун сөп. Былаан иччөххө, өсөһүт ийдар түмүгтөрүнөн былаан тоһа да аһары төлөрүлүннәр, үл-фа-хамнасы иччөһө-быһарас эмсөх быһыны.

Кырддын, «Якутмелно-водострой» трест Чурапчытаагы ПМК-та (начальник Н. Н. Миякин) ааспыт сэттэ кырга 602 тыһымынча солкуобайдаах тутар-таггар үлэлэри ыытыахтаадын 138 тыһ. солк. аһарып, быһаанын 122 быһаанын толорбут.

Быгнал ол ийнгэр Чу-
раачы үүлүн таас быны-
тын онгорбуттар. Ити 367
тнн солжуобайдаах шлээ-
регулятор бүтэн, бос
ийгытар рабочаь компе-
снелара туттарыллыбыт.
Улэни Белоруссияттан
сылдыар Хомутовская П.
К., 6 кийнээх эвенота
былырын садалаан ба-
ран, быны үнүө буолап
түмүктээбитэр. Ол эрээ-
ри, Госагропром бэрэбиэр-
кэтин бэра илик дьон го-
сударственный компания
актыгар илин бытыы
илин. Онон манны улэни

СИР БЫИАГА—ОДХОПУТ БЫИАГА
БОЛБОМТОНУ—СУРҮН ҮЛЭБЭ

Бүт дээр бүрэлдмийэлэрин
малалал саялалал.

Бидний Хомутовский званата суму отогрууга үздэлнэ. Оройноо кишиневрий уотна Мындадааны сумуи отогрууга барыга 29 тн. үдэи ыста. Бу үдэлэргэ киин тгастыг Т-100, Т-130 үз-һиннэлэ.

«Миндагайн» совхоз
Бөөдөөжүүлээд урвиг
«Чурагч» совхоз Ний-
дмийнхэн бааньналыг
дуг сүнсирдэр системд
үлээ юмларилжидлар
Итлэртэ барьта 98 тл
солк суумалах үлээ-
тыглань

Тариалтэз бэйлэгийн кэ-
мэйлээр тутуу үлэтэ ба-
лалча нүүнэс бэрар. Түүрт
квартиралах дээнэ эмнэ
Белоруссиян сүлдэр
Г. Н. Засинед бяс кин-
лээх биригээдэтэ бүтэрэн
эрэр. Квартальная отель-
най бэйлэ свэлтэ эрэ тү-
пэриллэрин оннутар кат-
дояе ныйта бүтэр турук-
таммыт. Вилчиги шланго-
блок эрэ суовууттан тохто-
уулан турар. Бу үлэни
«Агропромтехсервис»
предприятие Халим Ау-
шев бодорзтгээх бири-
гээдэтэ долдор.

— Тутуу күүскө барар,
харчыга эдә көрүлгөн
наада, — динр Михаил
Васильевич.

Предпријатие зааплиа-
лаах уадаататан суну
улаат—сир оюбууа
бууабут. Ол нурдук Карл
Маркс аатынан сохос
Дундазавар 219 гектар-
лаах бааһылаа хорутуу
уонна дикскаазнар ула
ааһытмлаахтаргыттан 100
гектара эрэ оюбулунна.
Хаалыт 113 гектар си-
рин уу алаан, быһыл ою-
буллубут кыааха кинирде.
Оюн Эриил Эристин
аатынан сохоса Баба-
ратыгар 205 гектар сири
огорууу сааһаахтара.
Улаат илин тийаат бу-
лан, Хандарычааһы баа-
һынааһтар сири таа-
һаһыт мыйтмлааһаа
таар.

Арвнш тахмыллаах үгт «Мусудай» совхозна ыны тылына. Манна былырынын уонна быһыл соломут Хатын Чаалыа үрдүгэр 85 гектардаах сир оҥоруллан, бааһына 5 км устатаах капиталнай курууска эргитилиннэ. Бу сир оҥорууга Н. Н. Савинн 4 киһилээх звенота таларыллаахтык үлэлээтэ. Эдэр механизатордар икки тракторынан солбуһа сылдьан сменанан үлэлэттилэр.

Коллективна үлөтүн хам-
налын, анныкн пэсчилли
туһунан магнайгы сүһүөх
партиянай тэрилтэ секре-

тара В. В. Попов бу кур
ану ханлар:

[illegible]

Сири тувсаран онго-
руута элбэх үлэ, сыра,
үп ороскуоттанар, ол
эрэри оройуонига онтон
недүүүү ылымбыт би-
лигиниэ иара. Итинни
туоратынга—сиртэн бы-
һагы ылымны үрдэттэ.
«Якутского д е т р о й»
ПМК-тын коллектива ба-
йаттан тутуруктаагы ба-
рытын окургоо диэн эра-
мидар.

П. КОЛОДЕЗНИКОВ,
б.и.г. анал. корр.

ХААЛЧЫНЫ ЭИГЭТЭ
ТӨНӨ ӨР УСЧАРАТТЫБЫТ?

Чурапчы салыннэзэтин
олохтоохтору кидилэ
атылланым этэ диин
уһун уочаракка турбутта-
ра ый көргүтэ буолла.
«Уопускабын кидилэп уо-
чаратымгар бараатым, ма-
ллыттын ба ырыа ыына,
манна мананын дыйан күн
агара бүтөр», — диир
биир уолун. «Огодорбун
уочаранна ыһыһатым,
«үтүгүбүн кэбиһэллэр»
дигэн кыайан маабыа
төннүтүдөрбүттөрө иһиһэ
сыйан 2-элек кыһыспын
бырара-бырара мааһы-
ны маһыбын, дьэ улаха-
рый буолла». Ити түгү
оголгоох ийэ мукатыһыт-
та. Мааһыныкка кидилэп
белара суурда сарсыарда-
ны сахсаан, кыһадын
ноһсон буолла. үтүс үлэ
чааһа айыһаан, үлэтин
дүйөн «астарыһаһытар
да кырата суох оуста.

Торо малынын бааламгы-
ныа үсөзгөтө? Ичинизге
Чурапчытаарың сөзүң
председателя И. Н. Кы-
накытов малыңк ээпчиге
поир: «Пекерил өрмүңдө
бутан, оңоңо оңолуңуңа
Үлөңдү илгн суох. Рай-
номдотга, селсоекка бар-
гыңтар туруурса саты-
быт да байкарылаадыт».
Кырдик, пекерия урук-
ку сымдарга тоңоотокко,
ис костууга туусубут
ырайыбыт. Биір оңо-
дор өрмүң барбыт, ик-
кисте мыаылда турар. Оң-
гон үлөңдү илгн суох—
пекерия сөнөдиссөңдө О.
Н. Кузьмина лабаран-
ныаң үлөңдү сымдаа-
лар. «Бу ичиниз рабоча-
быт эинэ суох ата. Бил-
гн үлөңдү калбит Максим
Н. С. быстах сым-
дар, сотору уурайыдаң,
— дигэ көчөңөр. Одьга
Ильинична. Оңоңуңа,
күңгө 60-дуу куул бур-

дугу кишнлэр бйэлэрэ куруустуулаарыгар тий-
яллэр. Пенарал кутгис
3 тонна килдизби астаа-
бына, нвадыллыны тол-
уар нывхтах. Билигин ол
ыраадынан ситгэ суох.
Дыгэ да нккнйэх-уну-
вах кына хаайан уостан
тэхса кини тодорукхтах
улэтин кыамаахтарай?

Үлэйнхтэр пенарияда нэлбэтэр. Того? Дээр өйтүгэр-санаатанар пенария үлэтэ марахан дээр өвдөбүл бигэтин олохсуб-бут быһыылзах. Ыйгата-ханан кордоххо «Абы-гаай, тухаа ааттаах киһити онно тулуйуодай, итинтэ-кунаага бэрт», — дэбэл-лэр. Дингэр, кэлэн кэм-кэ минна онуук марахан буолбатах эбээт, Механи-залыа толору үлэлдир. Күнгэ үлэинт толору ки-мгэр сменага иккилин буолан 12-ли чаас үлэ-лэн баран, иккилин күн өрүүлэр. Смена нобо-руускага — 240 кг килян. Пенарь ыйдаагы хамнаа ортогунан 270—285 солк. Минна үлэини сыл-дын баран үөрчэч туттар-са барыт өмчэттар, хо-лобур, Вонкинела дараппа, Васнаева дараппа үлэлэрин сирбэтэр. Онон сельпо бэйэтин отуттан нэи-лэннэа ордуу өмчэт ор-тогунтар пенарь идэтин киһитик пропагандалы-ра, бу идэга өмчэттары уһуйара наада. Иккөд-дөн, пенарияда үлэинт илн наада буолуохтаага өссө саас биллэр этэ. Ол эрээрн сельпо бырабы-лыанньата маньаха сол-тоох дараалы ылбатах дииргэ тиниэбит. Чурапчы орто оскуолатын бүтэр-бит 7 выпускник дуос-бар быһытынан, репо-да үлэлин хавымактаах

стилээр. Икин үнцэт—Матрена Иустиниона уонна Жанна Аргунова эрэ кондиртердыллар. Алыттар ким үөрөххэ, ким атын үлөхэ. Кийн дыктиргизэ баар кинилэрин—үөрөххэ барааччылары селпо бэлэтэ көнгүлээн ыыштыт. Холубур, ЫБСЛКС райкомугар бариландыт көнгүлүүр сурума букурдун арабыт. «Селпо бырабыланыытата киниэхэ үлөхө мытыалыбы Попова Ж. К баҕарар үөрөхөр ытыары көнгүлүүр» дьин. Христина билини В. Н.-дээх СНТУ-да паринмакер идэтигар үөрөнөөри ылдылар. Кадры мэтэҥ улааппоюн сэтти курдун салламар буолла ыма, ханан бу коллэктин бастааһаннай састаал, таһар, ханан көһилиннэ киллэби харгыһа суох (оссе бэҥа хоту буоллар араас көрүнгү) атыылаһар буолар?

Дэон эрөйдэнэр. Оттон райсовет дадамы, сельсовет дадамы салалтата ону быһаарар кыһхтара суох. Салс ынах маассабай төрөһүнэ буоллун, сайын эбэл аһылык базамизэһинэ буоллун дэон үмүрү тардыллар, ханна ара ордоҥ сыйтар куус көстөр. Оттон бу сырылга того пейзаһиҥа, быстах да нэмнээх буоллун, көмө оҥоһуллара ыһалдыбатыһ эбэтэр кыһаба да суох олоруохха сон дэон санаа быһыйар дуу? Муһуур уһуна тийиэххэ, тарилталартан да үлэһитэри быстах нэмга уһулан пейзаһи болпуруоһун быһаарар уолбаста. Хаһааһа диири иһилиһкэ үөһэратыһыбы?

М. МИХАНЛОВА,
хаймат аналл. корр.

ААБААЧЧЫ
ЭТИИ КИЛЛЭРЭР

Минь санаабар, уларыта тутуу хамна баварар күүс-кэ бара турар кэмигэр оройуон үрдүнэн ыгытталар социалистическай куоталаһы түмүктөрүн таһаары урункулуу бара турар. Маны мин билгин ааҕан-суоттаан үлэллэр кэм кэлбитинэн си-бээстээн, бырыһыан үрдүгүнэн эрэ буолбанын, тустах коллектив эбэтэр

Ким төһөнү
онгорбутунан

биргээдэ биһирднн киһи-
тигэр төһө суумалаах бо-
родууксуяаны онгорбуту-
нан көрөн таһаарарга
этин килдэрэбин.

Оттон билигтэй бичлэхэ хайдаггүй? Бигр коруун-нох үлээн дээрхтэнээр коллектив, эбэтэр бириг-дөөдэ булааннара араас. Очодотугар ням кыра бу-лааннаах ол толоруутун бырыкыана үрдүк, оттон улахан булааннаах кол-лектив бырыкыана намы-лах буолар. Ол түмүгэр, дингитин, улахан була-ны толорбут, бигр кийи-тигэр тиксэринэн элбэх бородуунсуяаны онорбут эрээн илайтаран тахсар. Маны мин олох сыла-нан аарабын

Профсоюз райкома социалистической юоталааны тарйингэ, түмүтү табаарына коннерүү ниллэрэ наада. Үөһэ аналлыктан курдук, бир кинэхэ оҥолуллубут бородууксуя кэмэинан төгүзөн пайыныаары быһаары юоталааны дэиэ көбүтүүүдээх оҥорго ээ.

А. МАКАРОВ.
Инж. общ. корр.
Мурманск

**БИҮНДЭЖЭЭ
ЭППИЭТТИЛЭЭР**

Хаймат бу дым өт өшөп 7 күндөздө нүмөрлөтөр А. Мандроа «Дуогабар—бу элпизиндэ» дим ыстатылгата бачоотоминтэ. Ошо Соловьев азмс кылынастгах оролотиндэагы ула сыннаадаг дайды-рыгар «Миндариайы» соалоз саалатата солтоох нм-мену ошорботун турунал суркулубута. Ошуха дн-пектор В. П. Чеденгаров маанын аныаттэгэ:

«Үдэ-сминь-аан» лавдырын үдэлтийнхэ оёуола администрацийнхэ халта дуогабар тусола. Ол кур-
дук икки квартираллах дьлэ тугуулан, оёуола үдэ-
литерийн кууһунан үдэз киллэриллэр туруктанна.
Өрөмүстэ ачаан 30 куб м деловой мас, 10 куб, м
халтийн, плетит уонча охуреу, помидор, укроп,
луи, снэмаларэ бериллибитэрэ. Итин таһынан оё-
уола герриторياتын туугутугар 3 куб, м штатет-
ник матыриалаа бериллибитэ».

Өйүүн — оройуон учууталларын атырдык ыйынаагы сүбэ мунньахтара ОСКУОЛАБА — УЛАРЫТА ТУТУУНУ!

УРАТЫЛААХ ДЬЫЛ БУОЛУОБА

Сага үөрөх дьылын сабадаһыта мэдэн нүүтүлээх, долгутуулаах. Ол быйыл ордук ураты-норуот үөрөдиринитигэр тосту уларытыылары ил-лэрэр суолу ыйыта. Быйыл ахсынньы ыйга буола-ры турар учууталлар Бүтүн Союзтаагы съездэрин көрсө норуот үөрэдиринитин айгэсин уларыта тутуу, сагааны киллэрин туһунан улахан суолталаах до-кумунар бырайыактара бүтүүн норуот дьүүлэ-ринитигэр таһаарылынылар.

Оттон билигин оскуолаларбыт сага үөрөх дьы-лын хайдах-туох бөлөһүнээх, наастарыанньалаах нөр-сөллөрү? Ити туһунан билигин корреспондентимыт районо сэлбэдиссэин э. т. М. А. Никифоровы кыт-та көрсөн адыах боппуруска аппэтиниригэр көрдөстө.

— Оройуон оскуолалара сага үөрөх дьылын төһө бөлөһүнээх көрсөн эрэллэ-рий?

— Түөрт оскуолаба — Бахсыга, Сыланга, Ха-даарга уонна Чурапчыга оройуоннор балаһан ыйын 1 күнүн көрсө бүппэт ту-руктаһылар. Чурапчы орто оскуолатын началь-най кылаастара үөрэнэр морпуустарыгар ытыылла турар капитальнай өрө-хүүн сүрүн үлэтэ бүтүө эрэри кырааската, о. д. а. быстах үлөлөрө тардыл-ахтара. Оттон агын үс оскуола котельнайдала бөлөмө суохтар. Маньа-ха улахан эрэлбит — сов-хозтарга. Сайынны етту-гар фондодай матыры-аал — кирииччэ, турба — кэллннэ кыаллыбатаагыттан итинник балаһыанньа үө-сүөтэ.

Аралылыбыт учебник-тары оскуолаларынан үл-эрдэбит. Аны өссө 1—2 автомашина курдук учеб-ник иһэһан аралылыба-на. «Холбос» ыскылааты-гар сытар. Маньаха рай-союз салалтата суһал дьаһалы ылара наада. Оттон школьной форма

орто оскуолаларга 6 саас-таахтар үөрэниэхтэрэ.

Эбэх уларытыы учу-тал, педколлектив бэйэ-тин бэйэтэ дьаһанан үлэ-лэһинигэр киллэриллиэ. Быстахтык ыллаахха, учуу-тал программаны бэйэтин көрүүтүнэн, баар усулу-буоһа сөн түбөһүннэри уларыта тутуура көгүл-лэнэ. Педколлективтарга быйыл үөрөх былаана 3 варианныан тирдэллинэ. Кинилэр онтон бири — хайата ордук сөн түбө-һүн, талан ылыахтара. Бариллэбит чаас сууматын уларыппаага эрэ предм-еттэр иһи ардыларыгар халбаһыттан биэрэр бы-раап бэрилинэ.

— Сага үөрөх дьылыгар оройуон учууталлара хан-нык проблемаба үлэниэх-төрөй?

— Ити — оройуону бүт-түүнүн бири проблемаба түмэн үлэтигин — быйыл-пыттан тохтотуллар ос-куола бэйэтэ чопчу про-блеманы ылан үлэтигэ, методическай холбоһуктар үлэлэрин уларыта тутан учууталлар бэйэлэрин би-лиилэрин хангытылымла-рыгар, үлэлэрин уларыта тутууларымгар хайыска ба-риллигэ. Вилэригит кур-дук норуот үөрэдиринитин уларыта тутууга туһаа-ылыбыт кинээ доку-муоннар бырайыактара дьүүлэһингэ табыстылар.

— Учууталлары, үөрэ-нээччилэри туох сага ула-рийыылар күүтэллэрий?

— Диринг орто оскуола-та республиканскай суол-талаах агрошколада кубу-лутулунна. Үөрэнээччилэри сүүмэрдээһингэ үлэ ыт-тылар. Чурапчы орто оскуолатын 9—10 кылаас-тарыгар историктигэр дири-нэтэн үөрэтэр кылаастар аһыллыахтара. Идээ ту-һаайыска эбии киллэрин дин алын медицинскай персоналы бөлөһүннэрин киллэриэхпит. Хайахсыт

Үөрөх дьыла сабада-на ахсааннаах хонук хаал-ла. Эбэх-үгүс үөрэнээч-чилэри сэгэ оскуола бо-руогун 6 саастаах кыра-чааннар эмиз атыллыах-тара. Бүгүн эһиги бөл-бөмтөдүтүн ити кылаас-тар үлэлэригар тардыах-пын баарабын.

Оройуонга оҕону алта сааһыттан үөрэтин саба-ламмыта үһүс сыла. Он-он бастагы хардылартан ханнын эмэ түмүктэри өт-өрөр уонна иһикитин оло-ру учуоттуур наадата ти-рээтэ.

Дойдуга иһикитин сура-дыбыт педагог Ш. А. Амонашвили 6 саастаах-тарым үөрэтин сүрүн со-ругуна кинилэри үөрэ-лэһэ бэлэмнээһин дин быһаарбыта. Ол оҕону психологическай, эт-хаан, снэр-майгы өттүнн бэлэм-нээһингэ, коллективка үөрэтинэ, о. д. а. түмү-лэр. Олоххо кэтээн көрүү-гэ сорох оҕолор 6 саас-тарыгар ити норуууска-ны сүгэргэ бөлөмө суох буолааллар. ол үрдүнэн былааны экирэттигин, үө-пөттөн быһаччы дьаһалы толорорго дуулууу суо-тутар оскуолада кэлэн хаалаллар. Оттон ол оҕо үөрөнөргө баатын тэттө-ру охсор, доруобуулаахтар куһаҕаннын сабыдыан-

КЫРАЧААННАР УЛАХАН ПРОБЛЕМАЛАРА

лым. Оһон хайа түбэ-бэлэмэ суох оскуола-да киллэрэр та-сыйлаахтара. Итин, баста-тан турар, төрөппүттэр, дьылааны сүрүннүүр са-лайыаччылар ойдүүлэр ураты наадалаах. Ити бастакытын.

Иһикитин, 6 саастаах-тарым үөрэтингэ мате-риальнай база — сонньуу-ругуулар хостор, сылаас туулет, о. д. а. балаҕа-тэрилиннэ. Кинилэри үө-рэтин да методикатыгар система сөн олохтонно. Оттон бу кырачааннары иһиги үлэтэ билгитэ ситэ-хото быһаарылла-илин. Оҕолор бэйэлэ-р айан, толкуйдаан сын-ныларымгар кэтээн бири-гэ ордубат — сарсыарда-тан дьылааннар барыах-тарыгар диэри иһээччи кэтэбиллэр, маньа ы-гар сылдьаллар. Кинилэри эт-хаан өттүнн байыны-рык, үлэһэ үөрэтин, снэр-майгы нурмаларыгар үһ-үүу, коллективка тарды-ы, о. д. а. барыта дьаалаты-нан үһүннэрииллэр, маньа-ха бири хайысканы би-рэр режим оҕобуула-ылы.

Үсүһүнн, алта саас-таахтар өр сылларга чо-чулан олохсубут туту-лаах оҕо үөрэнэһини-рин уонна оскуола иһи-ардыгар хаалы хааллы-лар. Детсадтар програм-маларынан оҕону, чо-чулаан, ити сааһыгар ос-куолада бэлэмнэр эбит буолаахтарына, бу оҕолор хайа да өттүнн сөптөөх

бэлэмэ суох оскуола-да киллэрэр та-сыйлаахтара. Итин, баста-тан турар, төрөппүттэр, дьылааны сүрүннүүр са-лайыаччылар ойдүүлэр ураты наадалаах. Ити бастакытын.

Иһикитин, 6 саастаах-тарым үөрэтингэ мате-риальнай база — сонньуу-ругуулар хостор, сылаас туулет, о. д. а. балаҕа-тэрилиннэ. Кинилэри үө-рэтин да методикатыгар система сөн олохтонно. Оттон бу кырачааннары иһиги үлэтэ билгитэ ситэ-хото быһаарылла-илин. Оҕолор бэйэлэ-р айан, толкуйдаан сын-ныларымгар кэтээн бири-гэ ордубат — сарсыарда-тан дьылааннар барыах-тарыгар диэри иһээччи кэтэбиллэр, маньа ы-гар сылдьаллар. Кинилэри эт-хаан өттүнн байыны-рык, үлэһэ үөрэтин, снэр-майгы нурмаларыгар үһ-үүу, коллективка тарды-ы, о. д. а. барыта дьаалаты-нан үһүннэрииллэр, маньа-ха бири хайысканы би-рэр режим оҕобуула-ылы.

Былаан быһымынан, 1990 сылтан ыла оҕо барыта 6 сааһыттан үөрэниэхтэ. Сии кыла-ас кэрчк кээһэ, көрөр-бүт курдук, быһаарыл-лаахтара боппуруостар элбэхтэр уонна бочум-наахтар. Маньа санааны, күүһү түмэр наадалаах.

Е. КРМОЛАЕВА,
учуутал, норуот үөрэ-диринтин туйгуна.

УЧУУТАЛТАН БЭЙЭТИТТЭН ТУТУЛУКТААХ

Евграфова Т. С. Би-лигин оройуонмугар ни-циативалаах, бэйэтин дьылаатын билэр педаго-гическай үлэһит быһы-тынан билэр. Кини өр-сылларга Дирин орто ос-куолаларга үөрөх чааһы-гар директору солбуйаач-чынан үлэһэбитэ. Учуу-таллар атырдык ыйылаа-бы сүбэ мунньахтара боу-лаары турдаһына, биһи-ги билигин оскуолада кин-рэн эрэр сага сүүрээһинэр хайыскаларынан бэйэтин санаатын үлэстэригэр көрдөстүбүт.

— Новатор учуутал ла-р пропагандалыыр сага ме-тодикаларыгар эһиги сы-һаматгыт?

— Көннүк сылларга радиоан, телевидениенон

новатор учууталлар хо-лобур Шаталов, Лисен-кова, Иһиги уо. д. а. үлэ-лэрин оһыта кинигэ про-пагандалаһар. Ол эрэри иһиги хорсундук туһанан бэйэлэрин үлэлэригэр киллэриэн, эксперименттэ-иһэр учуутал ахсаана оройуонга адыах. Мин учуутал үлэтэ үлэ бүтэ-һиктээх түмүгүнөн сыана-ланыахтаах, оттон учуу-тал оһу ситиһэр суолун бэйэтин кыаһынан, сага-былынан, билигиннэн нө-рөн тобулуохтаах дин принцип кытта сөбү-лэһин. Завуч буоларым быһымынан, маньах-сыл иннитер программ-аларын да уларыта тутар учууталлар кытта сөбү-лэһиннэ. Хас биирдик учуутал үлэллэр методи-ката индивидуальной боу-луохтаах. Ол кини хар-ектериттан, сатабылтан тутулуктаах. Оттон бэйэ индивидуальной методика-тын байытарга новатор учууталлар опытарын, сорох сөн түбөһэр элемен-тарин туһанан иһнэхха нэада.

— Чопчу предмети ди-рингэти үөрэтэр кылаас-тар тустарынан туох этэр-дээхтиг?

— Дирингэти үөрэтэр кылаастары сайынарбы саамай сөптөөх суол. Ма-нан сибээстэн оскуола-ларга тематическай куру-һуоннар үлэлэригэр тох-туохпун баарабын. Үгүс куруһуоннар күһүн нүө-дүйүөх, үлэһин курдук буолан иһэн, саас ыһыл-лан хаалаллар. Ити, иһи санаабыр, бири учуутал, иһиги төһө да кыахтаах буолбутун иһин, бири то-лору үөрөх дьылын уста-та оҕолору иһтириһир-гатар кылаа суоһуттан дин саныбын. Куруһуон-тар үлэлэрин күөдүтөр, кинигэтер сылтан иһи эбэтэр хас да уруулуу предмети холбоон бири куруһуогу тарыһаах сөн. Холобур, физика, матема-тика учууталлара холбо-нон бири куруһуогу үлэ-лэһиэхтэрин сөн.

— Оскуола олохто ула-рыта тутууга оройуонга хамсааһын биэр дуо?

— Билигин оскуолалар-бытыгар уларытыы бы-тааныһа олоххо киирэр. Ол учууталлартан бэйэлэ-рингэти тутулуктаах. Ки-нилар сагааны, бастакы хорсундук эксперимен-тээн, бэйэлэрин үлэлэ-ригэр киллэриэн иһиһтэр, уруксу олохтон үһүкэ иһиктэр, үөһөттан ыйы-кэрдик быһымынан үлэ-лэһиэхтэрин баараллар.

13 №дээх СПТУ кэллн-үс сыла 254 рабочай иһээһэ кадр бөлөһүгэ, И-701, Т-150 трактор-дарга үлэллэр 20 механи-затор, 15 автобус водителлэри кылаастарын үр-дэттэ. Ол эрэри ити идэ-лээх бөлөм рабочай күү-һу туһанын биһтар мө-төх: быстахтык ыллаахха, ааспыт 1987 сыл түмү-гүн училниче выпускник-тарын биһра-суоһа 50 бы-рыһаһынара эрэ ыһыт идэлэригэр үлэллэр усу-луобууламмытара. Оску-тун бири үөрэнээчтигэ госуодарство сыла 2017 солн, ороскуоттуур эбит буолаһына, иһи иһиги тыһаһаах чорочуһа ту-һарый? ОАПХ, совхозтар өттүлэригэр маньаха сыһан уларытын наада.

Иһикитин, оройуон ос-куолаларыгар эмиз тра-кторист, шофер идэтигэр үөрэтин ытыллар. Ол эрэри, аһаҕастык эттэххэ, кинилэр билиилэрин, үлэ-

ЧОПЧУ ДЬЫАЛАЛАРГА ЫЛСЫАХХА

лээн барарга бөлөһүнн биһама ирдэһитэ эппит-тээбэт буолар. Тракторы, автомашинаны ытар буолла да, идэтин билэр кадр дин этэр көрөтэй. Билигин тракторист снри кытта агротехника бары көрдөбүлүгэр сөн тү-бөһүннэри үлэллэр кыах-лаах, агрегат техникскай хааччылыытын, көрүү-түн-истинин ытар би-лиһээх, үлэ бэйэһэ турар сыанатын наметатар кур-дук тына аһан-суоттан үлэллэригэ, экономическай билиһиннэ сэлбээһинт буо-луохтаах. Оһон, билигин санаабытыгар, оскуолалар-та иһигин идэлэргэ үө-рөтөн материалнай кы-аһы бытарастан кэбиспэ-кэ, бири училничега күүһү түмэн иһи ыһаһын ула-тыһынар сөн. Бу туһу-нан районо салалтата, ос-куола директордара туох санаалаахтарыт? Билигин санаабытыгар, толкуйдаан, үөрэтин көрүүххэ сөн. Ол оһунтар аһан оску-олаларга ЫВСЛКС обко-мун IV пленумугар эти-либитин курдук, педаго-гическай кылаастары, о. д. а. аһар тоһо сатамат? Би-лигин училничега лабор-торнай-практическай за-лалалары ытарга 5 ла-

боратория, 5 мастерской, полигоннар араас көрү-тэһэ, 10 үөрэтэр кабинет-тар, тыа хайаһыстыба-тын массыналарын 63 көрүһүннэ наадалар. Өө-сө ситэһэ эттэххэ, бири массына 3—4 суол араас көрүтэ наада. Дьэ бу би-лиһигэ училничега суох. Оһон өссө төгүл тоһоҕо-лоон эттэххэ наада — оро-йуон күүһүн училничега түмүүххэ.

Иһикитин, училничега киирииччилэри кытта ба-ры өттүнн үлэни тунса-рыахха. Бу оройуон уо-скай да кыһалыта булуох-таах. Оскуолалартан би-һиэхэ үөрэнэ кэлбит оҕо-лор үгүстэрэ дьаһынан үөрөнөргө тулуурдара тийбэт, ыһылааһа буо-лааллар, эра табаарыста-га, уолаттар өттүлэригэр иһтиригэр сыһан мө-төх. Оһон манна кэллээч-чилэри иһтар үлэ элбэх уугустуктардаах. Оһон оҕо-ну снэр-майгы өттүнн, күүһүрүдэ иһиги ула-хан болгомтону ууруохха, Төрөппүттэри кытта үлэ-ни, оскуола иһтар үлэтин өссө төсүл снрийэн кө-рүүххэ, иһигин көтүү-лэр төрдүтэрэ-төбөлөрө ханна сытарын булуохха.

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр).

